

نابوکو؛ مسیر ورود گاز ایران به اروپا

افشین جوان

ساخت این خط لوله ۳۳۰۰ کیلومتری (ترکیه ۱۹۳۵ کیلومتر، بلغارستان ۴۰۰ کیلومتر، رومانی ۴۹۵ کیلومتر، مجارستان ۵۱۹ کیلومتر، اتریش ۴۶ کیلومتر) قرار است تا سال آینده آغاز شود و حداکثر ظرفیت آن پس از تکمیل، ۳۱ میلیارد مترمکعب در سال (۳ میلیارد فوت مکعب در روز) خواهد بود. در فاز اول، یک خط لوله ۲۰۰۰ کیلومتری که شهر آنکارا در ترکیه را به بوم گارتن در اتریش متصل خواهد کرد، ساخته خواهد شد. تأسیسات موجود خط لوله بین مرزهای ترکیه و گرجستان یا ایران قرار است موقتاً برای مدت دو سال، مورد استفاده قرار گیرد. این امر، پروژه را قادر می‌سازد که فعالیت خود را با ظرفیت اولیه ۸ میلیارد مترمکعب در سال در ۲۰۱۲ میلادی آغاز نماید در حالی که ساخت بقیه قسمت‌های خط لوله نیز به موازات آن انجام و تکمیل خواهد شد.

ساخت فاز دوم از سال ۲۰۱۲ تا اواخر سال ۲۰۱۳ طول می‌کشد و شامل ساخت قسمت باقیمانده بین مرز ترکیه به گرجستان و ایران می‌باشد. البته ظرفیت کل خط لوله تا ۳۰ میلیارد مترمکعب در سال خواهد بود و به ایستگاه‌های تقویت فشار بیشتری نیاز خواهد داشت و به نظر نمی‌رسد که این موارد، تا قبل از سال ۲۰۱۷ تکمیل شود.

اهداف اصلی احداث این خط لوله را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد.

- ایجاد یک کوریور جدید برای واردات گاز به اروپا
 - بهره‌جوئی از ترانزیت گاز برای کشورهای مسیر
 - مشارکت عرضه‌کنندگان گاز در تأمین امنیت عرضه انرژی
 - تقویت شبکه خط لوله اروپا
- این خط لوله مشارکتی است بین شرکت‌های RWE آلمان، OMV، اتریش، MOL مجارستان، Transgaz، رومانی، Bulgarian Energy Holding، بلغارستان و Botas ترکیه هر یک با سهمی مساوی حدود ۱۶/۶ درصد. وقتی که شرکت گازپروم عرضه گاز به اوکراین را در ژانویه

اجلاس اخیر شرکای خط لوله نابوکو در بوداپست بار دیگر این خط لوله را در صدر اخبار نشاناند.

وقتی «جوزپه وردی» آهنگ‌ساز و اپراسرای بزرگ ایتالیائی مشغول نوشتن اپرای «نابوکو» در سال ۱۸۴۱ بود هیچگاه فکر نمی‌کرد که ۱۶۰ سال بعد این نام برای یک طرح بزرگ انتقال گاز برای اروپا انتخاب شود.

انتخاب نام نابوکو کاملاً تصادفی و برحسب اتفاق صورت گرفته است ولی داستان «وردی» در مورد «نابوکو» پادشاه بابل است و به هرحال داستانی شرقی است و این حسن تصادف را می‌توان به تأمین گاز اروپا از طرف شرق تسری داد.

از این مقدمه که بگذریم نابوکو اولین طرح بزرگ گاز است که قصد دارد دنیای غنی از گاز طبیعی در حوزه دریای خزر، خاورمیانه و مصر را به بازار تشنه اروپا متصل کند ولی آیا این هدف عملی خواهد بود؟

مسیر این خط لوله از شرق ترکیه آغاز خواهد شد و بعبارتی ترکیه به دلیل موقعیت جغرافیائی اش نقش ویژه‌ای را در این مسیر ایفا می‌کند. این مسیر سپس از طریق بلغارستان، رومانی و مجارستان به سمت «بوم گارتن» در اتریش خواهد رفت و با طی مسیری ۳۳۰۰ کیلومتری حدود ۳۱ میلیارد متر مکعب گاز طبیعی را منتقل خواهد کرد.

هدف پروژه خط لوله نابوکو، اتصال ترکیه به اتریش از طریق بلغارستان، رومانی و مجارستان می‌باشد که عرضه گاز از منطقه خزر و ایران به اروپا را عملی می‌سازد. مطالعات امکان‌سنجی این پروژه ۶ میلیارد یورویی در سال ۲۰۰۲ شروع شده و در بهار سال ۲۰۰۵ از نظر فنی تأیید شد و هم‌اکنون، مطالعات آن در حال توسعه است. در حال حاضر و با افزایش قیمت‌های مهندسی، تأمین تجهیزات و ساخت پروژه هزینه آن حدود ۸ میلیارد دلار تخمین زده شده است.

در عین حال، آلمان، هلند و انگلیس نیز آمادگی خود را برای مشارکت در خط لوله «نورد استریم» اعلام کرده‌اند.

روسیه دو خط لوله مذکور را برای خنثی کردن نابوکو و حفظ اعضای خود در بازار اروپا مطرح کرده است.

بنابراین در حال حاضر هیچ اتحادی در بین کشورهای اروپایی برای اجرای خط لوله نابوکو وجود ندارد. مسأله دیگر نحوه تأمین مالی این پروژه است که در نشست بوداپست پیشرفت چندانی در خصوص تأمین مالی این پروژه صورت نگرفت.

اما از سوی دیگر این سؤال مطرح است که حتی اگر این خط لوله اجرایی شود آیا ایران می‌تواند به عنوان منبع عرضه گاز برای اروپا از طریق این طرح مطرح باشد؟

این مسأله قطعی است، اگر ایران در فکر صادرات به اروپا باشد مسیر ترکیه بدلیل اهمیت امنیت عرضه برای اروپا تنها راه است و سایر مسیرها رویائی بیش نیست.

در این رابطه شاید طرح خط لوله انتقال گاز نهم (IGAT۹) بتواند این مهم را تحقق بخشد ولی باید در نظر بگیریم که صادرات به اروپا تا حدی با صادرات به ترکیه متفاوت است و این مسأله تنها زمانی انجام پذیر خواهد بود که:

۱. تداوم عرضه بلندمدت با توجه به مصرف داخلی عملی باشد
۲. ایران تحمل ریسک‌های این طرح و طرح‌های این گونه را داشته باشد بدین ترتیب که با ورود به بازار اروپا باید تابع قیمت بازار بود و این فکر که بتوان با قیمت‌های خارج از عرف قیمت بازار وارد چنین بازاری شد باید از سر بیرون برد چون انجام چنین طرح‌هایی در برخی شرایط و بخصوص در کوتاه مدت شاید سودآور نباشد، باید در انجام چنین طرح‌هایی طولانی مدت فکر کرد.

۳. آیا روسیه با دخالت ایران برای حضور به اروپا موافق است، این مسأله بسیار مهم است چون روسیه با ابزار قیمت می‌تواند رقبای جدید را از ورود به بازار اروپا منصرف کند پس تعامل با روسیه نیز همانند ترکیه دارای اهمیت ویژه است.

۴. کشفیات جدید گاز در کردستان عراق که رسماً اعلام شده می‌تواند یک جایگزین بجای گاز ایران باشد که باید مورد توجه قرار گیرد.

در انتها باید متذکر شد برای اجرای طرح‌های عظیم گاز یک توافق جمعی در داخل کشور ضروریست و در عین حال باید در کشور یک استراتژی منطقی، واقع‌گرایانه و اجرایی با توجه به توان واقعی عرضه گاز کشور تدوین شود و به دنبال آن یک تعامل بین‌المللی نیز ضرورت دارد.

سال ۲۰۰۶ قطع کرد، اروپا بطور قابل توجهی با کاهش عرضه روبرو شد بنابراین اتحادیه اروپا شدیداً از پروژه نابوکو حمایت می‌کند. فقدان یک قرارداد محکم عرضه به منظور ارائه گاز به این خط لوله، باعث شده که این پروژه تا به حال به تعویق بیفتد. در جولای سال ۲۰۰۷، شرکت بوتاش ترکیه، امضاء یک قرارداد با ایران را اطلاع داد که اجازه ترانزیت تا ۳۰ میلیارد مترمکعب در سال از طریق خط لوله نابوکو را می‌داد.

اما مجدداً بحران گازی زمستان ۲۰۰۸ بین روسیه و اوکراین، کشورهای اروپایی را بیش از پیش برای اجرای این خط لوله متحد و مصمم کرد. کشورهای اروپایی مرکزی و جنوب اروپا در پی مناقشه گازی روسیه و اوکراین با کاهش شدید واردات گاز روبرو شدند. حلمی گولر وزیر انرژی ترکیه، سرگئی استانیشف نخست وزیر بلغارستان، آدریان ویدیانو وزیر اقتصاد رومانی، رین هولدمیتر لندر وزیر اقتصاد اتریش و مقام‌های عالی رتبه مجارستان و آلمان در نشست اخیر در بوداپست حضور داشتند. این شش کشور در کنسرسیوم احداث خط لوله نابوکو نیز حضور دارند. مقام‌های عالی رتبه آذربایجان، ترکمنستان، مصر، قزاقستان و گرجستان نیز در این نشست حضور داشتند.

علی‌رغم ابراز رضایت شرکت کنندگان از نتایج این نشست، ترکمنستان حاضر به امضای بیانیه پایانی آن نشد. آلمان در سطح وزیر در این نشست شرکت نکرد. آلمان به شدت از سیاسی شدن خط لوله ناباکو ناراضی و نگران است و به همین علت معاون وزیر اقتصاد خود را به نشست بوداپست فرستاد.

رجب طیب اردوغان نخست وزیر ترکیه حمایت آنکارا از این خط لوله را منوط به حمایت اروپا از پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا کرده است.

الهام علی‌اف رییس جمهور آذربایجان نیز گفت، ما از اجرای خط لوله ناباکو حمایت می‌کنیم. البته اروپا باید نظر ترکیه را در خصوص استفاده از ۱۵ درصد گاز خط لوله ناباکو برای مصارف داخلی تغییر دهد.

میرک توپولانک نخست وزیر جمهوری چک که ریاست دوره‌ای اتحادیه اروپا را برعهده دارد، تأکید کرد، خط لوله‌های «سوئد استریم» و «نورد استریم» روسیه مهم‌ترین تهدیدها برضد خط لوله نابوکو به شمار می‌روند. اروپا باید برای اجرای هر چه سریعتر این خط لوله متحد باشد و هر چه زودتر وابستگی خود را به منابع انرژی روسیه کاهش دهد.

این درحالی است که مجارستان، بلغارستان، یونان، ایتالیا، اتریش و اسلواکی قصد پیوستن به خط لوله «سوئد استریم» را دارند.